

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ДАВАЛЬНИЦЬКИХ ОПЕРАЦІЙ ЯК ОБ'ЄКТА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

На сьогоднішній день, в процесі активних ринкових перетворень в економіці України можна спостерігати яскраво виражені кризові явища. Підприємства, в основному ті, які займаються переробною діяльністю, навіть при наявності кваліфікованих кадрів та необоротних активів, з певних причин не мають коштів для закупівлі достатньої кількості сировини для забезпечення безперервного виробництва. Використання позикових коштів не є рішенням, адже це призведе до збільшення собівартості і як наслідок подорожчання продукції.

Саме тому, знаходячись в подібних умовах, все більшого значення набуває підтримка сталого розвитку діяльності вітчизняних підприємств, зокрема, як одна із можливостей для підприємства продовжувати діяльність не отримуючи збитки є надання послуг з переробки сировини в готову продукцію тобто операції з давальницькою сировиною.

Ще одним позитивним моментом у провадженні такої діяльності є те, що підприємство в кінцевому результаті не має перейматись за збут готового продукту, адже він по суті належить підприємству-замовнику робіт.

Варто зазначити, що в даних умовах ринкової економіки питання створення сприятливих умов розвитку бізнес-клімату в Україні, а саме процедура застосування давальницьких схем, залишається актуальним. Так, у 2016 році експорт послуг з переробки матеріальних ресурсів становив 1125,7 млн.дол. Порівняно з 2015 роком експорт збільшився на 4,4% (на 47,4 млн.дол.), проте не досяг показників 2013 року.

Імпорт послуг з переробки матеріальних ресурсів у порівнянні із 2015 роком, коли він досяг максимальної позначки у 63,4 млн.дол., різко скоротився на 91,8% (на 58,2 млн.дол.)

Отже, ми бачимо, що послуги з переробки матеріальних ресурсів, тобто операції на давальницьких умовах займають значну частину із загального обсягу послуг, що надається нашою державою. Варто відмітити, що переважно Україною здійснюється саме експорт послуг, тобто наші підприємства, на давальницьких умовах здійснюють виготовлення продукції з сировини, отриманої від іноземних підприємств. На нашу думку, це є досить позитивним моментом, адже розвиток надання зовнішньоекономічних послуг надає надходження іноземного капіталу у вітчизняну економіку.

Також уряд країни проводить чисельні заходи, що мають на меті не лише здійснення контролю, а й удосконалення існуючої системи здійснення даної діяльності на території України.

Саме тому вкрай необхідно зрозуміти сутність явища давальницьких операцій, адже кожен може трактувати дане визначення на свій лад. Така плутанина може в майбутньому створити негативні наслідки не лише на законодавчому рівні, але й бути причиною непорозумінь між партнерами, що ведуть спільний бізнес.

У літературі ми можемо помітити, що багато авторів отожднюють твердження “операції з давальницькою сировиною” та “толінгові операції”.

Порівняльний аналіз підходів науковців до трактування зазначених вище операцій дозволив зробити висновок, що поняття “толінгові операції” та “операції з давальницькою сировиною” є схожими, але не тотожні один одному, адже операції з давальницькою сировиною є більш ширшим, загальним поняттям, яке включає в себе поняття толінгу, адже останнє здебільшого використовується у зовнішньоекономічній діяльності та не стосується взаємовідносин, що виникають між вітчизняними партнерами.

Разом з тим, на основі вивчення економічної літератури встановлено зміст давальницьких операцій, який полягає у тому, що одне підприємство закуповує сировину і передає її іншому підприємству для виготовлення за винагороду певного виду продукції з переданої сировини. Відповідно, операції з давальницькою сировиною характеризується наступними ознаками:

- наявність двох суб'єктів господарювання: замовника (власник сировини) і виконавця або підрядника (переробник сировини);
- замовник передає виконавцю сировину для її переробки і виготовлення певного виду продукції;
- після переробки виконавець передає готову продукцію замовнику в обумовленій кількості;
- за виконану роботу замовник розраховується з виконавцем у формі та розмірі, передбаченими умовами укладеного договору.

З однієї сторони, операції з давальницькою сировиною дозволяють українським підприємствам поліпшити використання виробничих потужностей переробних підприємств, особливо в умовах дефіциту оборотних коштів, а з іншої – вивчити потреби світового ринку в асортименті продукції, освоїти сучасну технологію і організацію виробництва, методи забезпечення якості продукції у відповідності до вимог міжнародних стандартів, а також підвищити конкурентоспроможність продукції за використання брендів провідних підприємств.

Слід зазначити, що операції з давальницькою сировиною є досить складними та суперечливими, що зумовлено наявністю різних видів таких операцій, шляхів реалізації готової продукції та способів розрахунку за переробку сировини.

Основна особливість операцій з давальницькою сировиною полягає у тому, що сторона, яка передає початкову сировину (матеріали) (замовник), зберігає за собою право власності і на неї, і на готову продукцію, отриману внаслідок переробки, а виконавець лише надає необхідні послуги з переробки сировини у момент передачі готової продукції замовникові.

Залежно від того, резидентами яких країн виступають власники і переробники сировини, розрізняють операції з вітчизняним контрагентом та іноземними. При цьому давальницька сировина, що є власністю іноземних суб'єктів господарювання, може бути як ввезена із-за кордону, так і придбана на території України.

Готова продукція, виготовлена з давальницької сировини, може:

- реалізуватись на території виготовлення;
- реалізуватись в інших країнах;
- повернутись у країну замовника переробки давальницької сировини;
- бути давальницькою сировиною для подальшої обробки на території виготовлення;
- бути давальницькою сировиною для подальшої переробки в інших(третіх) країнах;
- бути часткою у розрахунках за переробку на певній стадії тощо.

Крім того, розрахунок за переробку давальницької сировини може здійснюватись кількома способами: грошовими коштами; частиною давальницької сировини; частиною готової продукції; комбіновано.

Таким чином, давальницька сировина на всіх етапах її обробки та продукція, вироблена з неї, є власністю замовника; виконавець лише здійснює переробку даної сировини за відповідну плату. При цьому в операціях з давальницькою сировиною можливе використання різних форм розрахунків між замовником та виконавцем. Ці особливості мають визначальний вплив на вибір способів та методик їх обліку, що є предметом подальших досліджень.